A°. 1828. No. 123.

ARNHEMSCHE COURANT.

Dingsdag den 14 October.

FRANKFORT, den 10den October.

Een brief uit Bucharest, van den 25sten September, behelst het volgende: „De Russische armee is op haren terugtogt van Schumla reeds den 20sten September te Basardschik aangekomen, en men denkt, dat zij eerstwijld naar Isaktscha zal opbreken. Bij de dagelijksche aanvallen van Hussny-Bei, ter redding van Varna, zou er wel spoedig een algemeene terugtogt, ja misschien nog een ontzet van Varna kunnen plaats hebben, vooral indien het gerucht, hetwelk sints vier dagen loopt, zich bevestigen mogt, dat, ten gevolge van eenen uitval der bezetting van Silistria met 25,000 man, het korps van den generaal *Roth*, hetwelk die vesting berende, geheel is verstrooid en ontbonden. Wat niet onder het zwaard der Turken gevallen was, zou (met achterlating van 30 stukken geschut) zijn heil in de vlugt gezocht hebben, en eerst 's avonds zou het gelukt zijn de troepen weder te verzamelen. De Turken hadden alle werken der Russen vernield en aan eene belegering zou vooreerst wel niet meer te denken zijn. De generaal *Roth* zou, ten gevolge van dit voorval, reeds van zijn kommando ontzet wezen. Dan vermits de regtstreeksche gemeenschap met het leger voor Varna over Schumla afgebroken is, schijnt deze tijding voorbarig te wezen. De Prins *Scherbatof* zal het korps van den generaal *Roth* versterken. — De Turken hebben, behalve de verzekerde overgangs-punten bij Giurgewo en Silistria, verscheidene posities bij Semnitza ingenomen, waar zij den Donau kunnen overtrekken. Zij versterken zich aldaar ongehinderd, en het is derhalve te vreezen, dat zij, vermits de Russische armee slechts één punt van terugtogt bij Izaktscha heeft, op alle die punten de vorstendommen binnendringen en het land zoo verwoesten zullen, dat de winterkwartieren, zoo niet onmogelijk, althans hoogst bezwaarlijk zouden worden."

(Van den aftogt der Russen van Schumla heeft men van eenen anderen kant nog geene tijding.)

— Volgens handelsberigten uit Odessa, den 22sten September, was H. M. de Keizerin van Rusland reeds naar Petersburg vertrokken. Men wilde te Odessa weten, dat de bezetting van Varna den 16den September verzocht had, met vrijen aftogt te kapituleren; doch dat Z. M. de Keizer dit afgeslagen, en eene bestorming bevolen had.

Van den 11den October.

Volgens berigten uit Bucharest van den 26sten September, is men in Klein-Wallachije weder zeer ongerust, daar de troepen, welke het korps van den generaal *Geismar* versterken zouden, tegenbevel ontvangen hebben en zich naar Silistria moesten begeven. De generaal *Geismar* is derhalve niet in staat, den pacha van Widdin het hoofd te bieden, en heeft zich met zijn korps, ongeveer 5000 man infanterie, 1000 ruiters en 20 stukken geschut, te Krajova gevestigd, om deze stad tegen eene overrompeling te beschermen, terwijl hij een bataljon infanterie en 2 eskadrons ligte kavallerie afgezonderd heeft, om de brug van Sitjan te verdedigen en den vijand den overtogt over de Schijl te beletten. Het korps van den Prins *Scherbatof* trekt de armee van den Donau na, en men gelooft dat in het groote hoofdkwartier vooral de verovering van Silistria en Varna besloten is, ten einde in deze beide vestingen eene zekere basis van operatien te verkrijgen, en zoo noodig de winterkwartieren van de armee te dekken. Te dien einde zou het korps van de generaal *Roth* versterkt en van hier zoo veel mogelijk voor het onderhoud der armee gezorgd worden.

— Intusschen blijkt uit nadere brieven uit Odessa, dat de geruchten omtrent de gevraagde kapitulatie door de bezetting van Varna alleen hunnen grond hadden in de onderhandelingen, welke aangeknoopt werden en van eenen kortstondigen wapenstilstand vergezeld gingen; doch, gelijk bekend, spoedig afgebroken werden, vermits het bleek, dat het de Turken alleen te doen was om tijd te winnen.

STUTTGART, den 6den October.

Heden namiddag om 2 ure is aan de borst-waterzucht overleden Hare Majesteit de Koningin-weduwe van Wurtemberg, *Charlotte Auguste Mathilde*, geboren prinses van Groot-Brittannie. H. M. was geboren den 29sten September 1766; gehuwd met Koning *Frederik* den 18den Mei 1797; weduwe sedert 30 October 1816.

LONDEN, den 8sten October.

De jonge koningin van Portugal is Maandag avond, tegen zeven ure, met haar gevolg, in de hoofdstad aangekomen. Des anderendaags 's morgens ontving H. M. reeds eene bezending van de bemiddelste en aanzienlijkste der zich hier bevindende Portugesche kooplieden, welke door den markies *Palmella* bij haar binnen geleid werden. Kort na deze bezending vertrokken was, werd de koningin met een bezoek vereerd van den hertog van *Wellington* en graaf *Aberdeen*, die haar kwamen verwelkomen; welke plegtigheid nog vermeerderd werd, door de aankomst van koninklijke boden, met de begroetingen van Z. M. Donna *Maria* heeft, voor eene kleine veertien dagen, haren intrek in *Grillon's* hotel genomen, waarna zij zich naar het buitengoed Laleham, in den omtrek van Londen, begeven zal, hetwelk intusschen voor haar in gereedheid gebragt wordt.

— Door brieven van verschillende plaatsen in Ierland verneemt men met veel genoegen, dat de eensgezindheid in Zuid-Ierland, tusschen de verschillende partijen, zoo goed als wedergekeerd en hersteld schijnt. Men roemt zeer wel de onvermoeide pogingen der Roomsch-Katholijke geestelijkheid ten deelen, als de ernstige, doch tevens vriendelijke verlogen van lord *Anglesey*, aangewend tot het bewerken van zulk eene heilzame bevrediging.

PARIJS, den 9den October.

De graaf *de Malarme*, chef op het distributie-kantoor der posterijen te Parijs, is in hechtenis genomen, ter oorzake van het ontvreemden van brieven. Hij is door een minder ambtenaar betrapt. Het geregt heeft de brieven, welke de graaf in zijnen zak gestoken had, van den directeur-generaal der posterijen, die dezelve tot zich genomen had, opgeëischt. Deze heeft eerst geweigerd dezelve af te geven; doch op de bedreiging, dat men dan zou trachten ze door wettig geweld meester te worden, heeft hij ze overgegeven. Het schijnt, dat er papieren van geldswaarde in gesloten waren.

— De minister van koophandel heeft, bij een berigt van den 7den dezer, kennis gegeven van het voornemen der Russische regering, om de Dardanellen te blokeren, ten einde het vervoer van levensmiddelen en krijgsbehoeften naar Konstantinopel te beletten.

— Eenige dagbladen behelzen de volgende berigten uit Konstantinopel van den 12den September:

« De Porte heeft geruststellende tijdingen uit Erzerum ontvangen; de partij der janitsaren heeft zich onderworpen en er werden middelen beraamd om den generaal *Paskewitsch* tegen te houden.

« Het verbod van uitvoer van granen uit Rusland naar Turkije heeft hier grooten indruk gemaakt; doch men meent, dat de Russische regering dien maatregel niet zal kunnen volhouden, omdat de zuidelijke gewesten, die veel uitvoerden, daardoor te veel lijden zouden.

« Men heeft antwoord van den hertog van *Wellington* ontvangen op de voorstellen van den reis-effendi, welke strekten om de betrekkingen met Engeland te herstellen. Er is dadelijk een buitengewone divan bijeengeroepen, de Oostenrijksche internuncius heeft koeriers naar Weenen en Londen afgevaardigd. Het schijnt, dat deze beide mogendheden het eens zijn over de zaak der aanstaande grenzen van Griekenland, en dat Engeland moeite doet om ze zoo te bepalen, dat de Porte daarin toestemmen kan.

« Men meent te Pera reeds, dat Engeland de Porte bij de conferentien te Corfu zal vertegenwoordigen. Uit de zending van lord *Heitesbury* en andere omstandigheden blijkt, dat Groot-Brittannie de overeenkomst van 6 Julij zoo tracht toe te passen, dat de wettelijke staat van Griekenland wel verzekerd zij, maar de Porte daaruit ook meer voordeel trekke dan voor de omwenteling plaats had.

« Het schijnt, dat de divan thans genoeg bewijzen van de goede gezindheid van Engeland heeft om den raad van het Engelsche ministerie te volgen.»

'sGRAVENHAGE, den 9den October.

Eenigen tijd geleden, is door Z. M. eene commissie benoemd, aan welke is opgedragen, om aan Hoogstdenzelven de middelen voor te stellen, ten einde de dienst ter zee op eenen vasteren en meer doelmatigen voet te brengen. De commissie is zamengesteld uit de navolgende heeren:

De viceadmiraal *Buijskes*, president,
De schout-bij-nacht *Wolterbeek*,
De schout-bij-nacht *Melvill van Carnbee*,
De kapitein ter zee *Lantsheer*, adjudant van Z. M. en directeur voor de zaken van marine,
De kapitein ter zee *Ziervogel*, commandant van het corps mariniers,
De referendaris bij het ministerie van marine en kolonien *Tengbergen*.

De schout-bij-nacht *Ruysch*, die in sommige couranten is opgegeven als lid dezer commissie, maakt daar geen deel van.

Deze commissie is reeds meermalen vergaderd geweest, en is, naar men verneemt, reeds voorloopig tot het bepalen van den staat der zeemagt, zoo als die zijn zal, overeengekomen. Indien wij wel onderrigt zijn, heeft zij echter nog geene plannen, gelijk sommigen willen, aan Z. M. voorgesteld.

UTRECHT, den 12den October.

Laatsleden Vrijdag, des morgens om 10 ure, is Z. M. de Koning deze stad gepasseerd, komende van 's Gravenhage en naar het Loo terugkeerende.

Naar men verneemt zal Z. M. Woensdag aanstaande het Loo verlaten, om zich over Utrecht en Gorinchem naar Brussel te begeven. H. M. de Koningin, vergezeld van Prinses *Marianne* en gevolg, zal dienzelfden dag van het Loo naar 's Hage reizen, om van daar binnen kort insgelijks naar Brussel te vertrekken.

APELDOORN, den 11den October.

Zijne Majesteit de Koning, die bij iedere gelegenheid Hoogstdeszelfs belangstelling in de vorderingen der nationale nijverheid aan den dag legt, heeft in den voormiddag van den 4den dezer, de aanzienlijke papierfabrijk, *de Kiet*, van den heer *Ameshoff*, te Apeldoorn, gelieven te bezoeken. Hoogstdezelve heeft zich eenen geruimen tijd, op de minzaamste wijze, met den eigenaar onderhouden en de fabrijk in alle hare bijzonderheden bezigtigd. Bij het verlaten van dezelve, betuigde Z. M. aan den heer *Ameshoff* zijn genoegen, zoo over de inrigting der fabrijk, als over hare voortbrengselen.

Mengelwerk.

Mr. *JACOBUS SCHELTEMA*, GESCHIEDENIS DER HEKSEN-PROCESSEN. — *Eene bijdrage tot den roem des Vaderlands.* — *Haarlem, bij* VINCENT LOOSJES, 1828.

Het is eene treurige waarheid, welke de geschiedenis allerwege bevestigt, dat niets zoo dwaas is, hetgeen niet nu of dan door menschen is staande gehouden en verkondigd. — De grootste ongerijmdheden, als vaste en onomstootelijke stellingen gepredikt, dwingen den onderzoeker der geschiedenis meermalen een glimlach af: — maar het hart krimpt hem in, wanneer hij op deze ongerijmdheden inrigtingen ziet gevestigd, die eene strekking hadden, om de zedelijkheid, de welvaart, het geluk van zijn geslacht te vernietigen: — onwillekeurig rijst een traan in zijn oog bij de overweging der verschrikkelijke verbijstering, waardoor het goddelijke in den mensch zoo vaak werd verduisterd. — Maar wanneer hij dan tevens bedenkt, hoe de nevelen der duisternis zijn opgeklaard, — wanneer hij de pogingen overweegt dier edele mannen, die moedig hunne stem durfden verheffen voor de zaak der miskende waarheid, — wanneer hij zijn leeftijd vergelijkt met de tijden van domheid en bijgeloof, die vervlogen, — dan herneemt bij hem het geloof aan de Voorzienigheid deszelfs regten, en dankbaar slaat hij een blik naar boven, dat het hem gebeuren mogt te leven in eene eeuw, waarin de regten der menschheid worden geëerbiedigd en niemand meer op de beschuldiging van gewaande misdaden van goederen, eer en leven kan worden beroofd.

Onder de dwalingen, die krachtig hebben medegewerkt tot het ongeluk van het menschelijk geslacht, behoort *het geloof aan den duivel en deszelfs invloed op den mensch.* — Het *oosten*, de kweekschool van zoo vele verkeerde begrippen, bragt hetzelve naar *Europa* over, waar het spoedig wortel schoot, welig tierde, en de ijsselijkste verwoestingen verspreidde. — Thans zijn die schaduwen verdwenen, en het nageslacht staart met verbazing op de gruwelen, voorheen bedreven; — er mogen nog eenige sporen van vroegere dwaasheid zijn overgebleven, zij zijn onschadelijk, zij zijn de laatste flikkeringen van een wegdrijvend onweder.

De aanwakkerende zucht tot onderzoek spoorde, reeds in het midden der voorgaande eeuw, vele geleerden in *Duitschland* aan, tot het bewerken van *de geschiedenis van het bijgeloof in het algemeen en deszelfs invloed en uitwerkselen*, — vooral ook *van de leer aangaande den duivel en het daarop gebouwde heksenproces*, welke eene treurige *epizode* uitmaakt in het groote treurspel der menschelijke dwalingen. Met roem mogen hier de namen genoemd worden van BRUNNEMAN, HAUBER, REICHARD, SCHWAGER, TIEDMAN, KEIZER, WAGENER, HORST en anderen.

De verdienstelijke SCHELTEMA, wiens lust tot onderzoek naar alles, wat strekken kan om meer licht te verspreiden over de geschiedenis en oudheden van *Nederland*, ook bij het klimmen zijner jaren met jeugdige kracht blijft voortduren, vond zich opgewekt, om ook aan zijne landgenooten eenige berigten mede te deelen, aangaande *de geschiedenis der heksenprocessen*, zoo wel in andere landen van *Europa* als voornamelijk in ons vaderland. — Vooral vond hij zich hiertoe aangemoedigd, omdat *de Hoogleeraar* C. W. DE RHOER zich meermalen had uitgelaten, hoe hij zich verzekerd hield, « dat het verbranden van gewaande toovenaars « en heksen hier te lande *zestig*, *honderd* en *meer* jaren vroeger had « opgehouden, dan in andere landen van *Europa*, en dat een groot ge« deelte van het licht, waarover wij ons thans verheugen, door *Neder-* « *landers* is te wege gebragt.»

Het bovengenoemd werk is de vrucht van zijne nasporingen, en bevat allerwege de bewijzen van 's mans veelomvattende belezenheid, niet slechts van schrijvers, die tot de geschiedenis des vaderlands behooren, maar ook van vreemden, die over dit onderwerp hebben geschreven. — Vele, ook min bekende werken zijn hiertoe nageslagen, vele registers van criminele regtspleging moesten onderzocht worden, en in een beknopt en fraai tafereel heeft de schrijver de slotsommen ontwikkeld van dit rusteloos en langdurig onderzoek.

Het werk zelve is in *vijf verhandelingen* verdeeld, in welke het geheel duidelijk en geregeld wordt voorgesteld.

De eerste bevat de invoering van het eigenlijke heksenproces, door de bulle van *Paus* INNOCENTIUS VIII^{sten}, in den jare 1484, en de vestiging van hetzelve, door het boek der kettermeesters: *Malleus maleficarum, (de hamer der heksen)* in den jare 1489.

De tweede behelst een overzigt van het gene het heksenproces in het vervolg geworden is en eene opgave van de naaste redenen der onzinnigheid, bij de regters en de lijders.

De derde: de geschiedenis van het heksenproces, van de invoering, tot op den tijd van het overlijden van JOHANNES WIER in 1588.

De vierde: de geschiedenis van de heksenprocessen in de rijken van *Europa*, buiten *de Nederlanden*, na den jare 1588.

De vijfde: de geschiedenis der heksenprocessen in *de vereenigde Nederlanden*, tot op derzelver einde, in den jare 1610, gevolgd van een overzigt van hetgene hier te lande in de letterkundige wereld is voorgevallen tot op BELTHAZAR BEKKER.

De aard van dit blad laat niet toe in eene breedvoerige ontwikkeling te treden van dit werk, dat vele merkwaardige en weinig bekende zaken heeft aan het licht gebragt. — De bulle van INNOCENTIUS VIII^{sten}, — het verschrikkelijk boek, *de hamer der heksen*, waarvan de schrijver een keurig uittreksel heeft geleverd en welks ongerijmdheid bijna het geloof te boven gaat; — de loop van een heksenproces, waarin alle regelen werden veronachtzaamd, welke menschlievendheid en regtvaardigheid ook ten aanzien van beschuldigden, bevelen op te volgen; — de zonderlinge vormen, onder welke zich het bijgeloof voordeed en de ontzinnige bekentenissen door de lijders afgelegd; — de verschrikkelijke verwoestingen door het heksenproces in alle landen van *Europa* aangerigt, daar mannen, vrouwen en zelfs kinderen in grooten getale, zonder mededoogen, aan de engste wreedheden en de vlammen werden ten prooije gegeven; de langzame voortgang van betere denkbeelden enz.: — dit alles zoude anders ruime stoffe hiertoe opleveren.

Wij bepalen ons tot *de Nederlanden*, waaromtrent de schrijver deze *twee* stellingen ontwikkelt: *vooreerst*: dat de doodvonnissen over beschuldigden van tooverij, hier te lande later ingevoerd zijn, dan bij de omgelegene volken: ten *tweeden*: dat dezelve in deze gewesten ongelijk minder in getal zijn geweest, dan in de andere landen.

Tot bewijs van deze stellingen voert hij aan, dat voor den jare 1520, toen Keizer KAREL V^{de} de vervolgingen om het geloof begon, de heksenprocessen zeer gering in getal en in sommige provinciën geheel onbekend waren, en dat bij de schroomvalligste nasporing van stedeboeken, schrijvers der gewestelijke geschiedenis en criminele registers, slechts zeer weinige doodvonnissen worden aangetroffen en men geene voorbeelden vindt, dat er meer dan *vier* beschuldigden te gelijk zijn teregt gesteld; terwijl er van andere landen melding gemaakt wordt, dat in *het bisdom Bamberg zes honderd*, in *het bisdom Wurtsburg negen honderd* beschuldigden van tooverij in den jare 1659 zijn onthoofd, gewurgd of verbrand, en in het jaar 1613 te *Roermond*, van den 24sten van Herfstmaand tot in Slagtmaand, *vier en zestig* toovenaars, *op elken dag twee*, zijn gehangen en verbrand. — Ook bewijst de schrijver, dat in ons vaderland *de doodvonnissen*, in zake van tooverij, reeds in den jare 1597, de *heksenprocessen* geheel in den jare 1610 hebben opgehouden, terwijl dezelve in andere staten van *Europa* nog tot in het midden der voorgaande eeuw hebben voortgewoed.

« *wel accordeerde met de natuurlijke proportie van het ligchaam*, door « het geheele rijk zou worden geloofd en alle andere proeven uitsluiten.» Velen uit de bisdommen *Keulen*, *Munster*, *Paderborn* enz., stroomden derwaarts, en voorzeker zal deze menschlievende instelling duizenden het leven hebben gered.

De geschiedenis der bestrijders van het bijgeloof in ons vaderland, zoo wel voor als na WIER, wiens verdiensten, als den ijsbreker in dezen, de schrijver reeds had verkondigd in eene afzonderlijke verhandeling, geplaatst in deszelfs *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, 4de deel, 1ste stuk, bladz. 176—268, draagt blijken van deszelfs grondige kennis van onze letterkundige geschiedenis. — Onder de vroegeren, vindt men hier, behalve van ERASMUS, met lof melding gemaakt van JACOB VALLCK, pastoor te *Groessen*, een gehucht bij *Zevenaar*, een man weinig of niet bekend, doch die reeds in den jare 1559, in een boekje, getiteld; *Tooveren wat dat voor een werc is* enz., als moedig verdediger van betere denkbeelden optrad. — Onder de lateren gewaagt de schrijver voornamelijk van CORNELIS LOOS van *Gouda*, wiens terugroepen zijner stellingen niets tegen zijne gevoelens bewijst, JACOB CATS, JACOBUS LUYT, GERARDUS TUYNING, hoogleeraar der regten te *Leijden*, DANIEL JONCTYS, JOHAN VAN HEEMSKERK, ABRAHAM PAHLING van *Haarlem*, en boven allen BALTHAZAR BEKKER, aan wien als *den grooten duivelbanner* de opregte hulde van een vaderlandsch hart wordt toegebragt, daar zijn boek: *de betooverde wereld*, in bijna alle talen van *Europa* overgezet, THOMASIUS aanspoorde, om als verdediger van eene betere leer op te treden, en aan wien ook door vreemde schrijvers de hoogste lofspraken worden toegekend. — Hartelijk wenschen wij, dat de schrijver spoedig moge voldoen aan zijn voornemen, om in eene volledige levensbeschrijving van BALTHAZAR BEKKER eene waardige hulde te bewijzen aan *Vrieslands* nuttigsten inboorling, aan den held, die zich verdienstelijk heeft gemaakt, jegens het geheele menschelijk geslacht.

Eene warme uitboezeming over de verdiensten onzer landgenooten en de heilzame gevolgen van het door hen verspreidde licht, besluiten dit voortreffelijk werk, dat zoowel aan onze letterkunde als aan het verstand en hart van den schrijver tot eere verstrekt.

Achter hetzelve zijn een bundel *aanteekeningen* geplaatst, waarin vele zaken, in den tekst voorkomende, worden opgehelderd, en welke teregt een *mengelwerk* kunnen worden genoemd, — benevens een achttal bijlagen, waaronder *de bulle van Paus* INNOCENTIUS VIII^{sten}, en *het gevoelen van de heeren Professoren der universiteit tot Leijden nopens de proeven der toveressen in 't water*, vooral opmerking verdienen.

Met grond mogen wij hetzelve aanprijzen als een boek voor alle standen: — ieder die hetzelve gelezen heeft, zal met een dankbaar gevoel vervuld worden, van geboren te zijn in een land, waar regt en licht steeds hunnen hoofdzetel gevestigd hielden en in een tijd, waarin de verdraagzaamheid meer en meer de echte beginselen van het christendom doet ontkiemen, en de pogingen van het bijgeloof hare kracht verloren hebben.

De schrijver noemt dit werk: *eene bijdrage tot den roem des vaderlands*; maar wij durven er met vertrouwen bijvoegen, dat hetzelve tevens eene bijdrage is tot den roem des schrijvers, wien wij hopen, dat in zijnen reeds gevorderden [illegible], van zich geheel te kunnen toewijden aan de beoefening der wetenschappen, op dat de schatten van zijn onderzoek niet met hem verloren gaan, maar gelijk zijne vroegere letterarbeid dienen mogen ten nutte zijner landgenooten.

DE STRAATWEG VAN *DEVENTER* NAAR DE *PRUISSISCHE GRENZEN.*

Onder de publieke werken, die tot voordeel, nut of sieraad in de provincie *Gelderland* worden ondernomen, of in verband met andere gewesten tot stand gebragt, en welke in de laatste jaren het meerendeel der bewoners van *Gelderland* zoo hoogst aangenaam zijn geweest, mag met regt als een der belangrijkste geteld worden de aanlegging van eenen straatweg van *Deventer* op *Zutphen*, en van daar over *Vorden*, *Ruurlo*, *Groenlo* en *Winterswijk* naar de *Pruissische Grenzen*; immers dat hoekje gronds, onder den naam van *Graafschap* bekend, zoo lang verschoven, min geacht en half vergeten, wordt daardoor als 't ware in eenen rang geplaatst, om met andere kwartieren van het gewest, in aanleg en gelegenheid te kunnen wedijveren; — nog meer, om eene voorname streek te worden, die zoo wel provincie als rijk niet alleen met zich in naauwe verbinding brengt, maar ook tot een doortogt wordt naar het aangrenzend *Westphalen* en verder gedeelte van het Pruissisch Koningrijk. — Geen wonder dus, dat landman, eigenaar, koopman, edelman, en allen die in deze betrekkingen belang stellen, met welgevallen op de aanlegging van dien straatweg zien, zich daarvan nut, gemak of voordeel voorspellen, en door aanmerkelijke deelneming in de negotiatie voor denzelven, hebben getoond van welk eene waarde zij de totstandbrenging achten.

De rigting, trapswijze vordering en voorgestelde voltooijing, behooren dus onder de dagelijksche gesprekken van hen, die op de eene of andere wijze bij dezen weg belang hebben.

Het voornaamste onderwerp derzelve, dat sints eenigen tijd steeds ter baan komt, zich meer en meer verlevendigt en met een zeker gevaar bedreigd wordt, zal ik hier den lezers van dit blad mededeelen, of het konde zijn dat in tijds tegen een [illegible] en des rijks wierd voorzien; — vooraf echter acht ik mij verpligt, den loop der zaak tot op dit oogenblik bloot te leggen.

Toen Z. M. vergunning tot de onderneming en geldleening, ten behoeve van den straatweg van *Deventer* enz. naar de *Pruissische Grenzen* gaf, werden daarvoor commissarissen aangesteld, de negotiatie geopend en kortelijk alles, daartoe strekkende, aangenomen. De aanbesteding der leverantie van de benoodigde steenen werd gehouden, de gronden onteigend, en de aardebaan, na eenige kibbelarijen, over de juiste rigting van den weg, in orde gebragt.

De door een aannemer van de levering van ongeveer 13 millioen steenen, op het *Haasveld*, van de buurt *Middeho*, onder *Winterswijk*, aangelegde steenbakkerij, begon krachtdadig te werken en het scheen dat het van daar, zoo als men zegt, steenen zoude regenen; opzigters, werklieden en handlangers formeerden daar een zeker kamp, en men verwachtte niet alleen van deze onderneming eene aanmerkelijke consumtie van brandstoffen, veel handenwerk voor den geringen daglooner, maar ook . . . , 13 millioen steenen. — In de eerste verwachting is men tamelijk geslaagd; dan, in de laatste teleur gesteld; want van de aangenomen leverantie, die strekken moest voor een traject van eenige uren, heeft men naauwelijks in den tijd van ongeveer twee jaren, voor een eind wegs van een uur afstands steenen kunnen leveren.

Niettegenstaande de leem, ter plaatse waar die gegraven wordt, zeer

deugdelijk en smedig is; en zoo wel op eene naburige bakkerij als elders is beproefd en waardig bevonden, is ieder oven zoodanig tegen gevallen dat de beste naauwelijks een zesde deel goede steenen heeft opgeleverd.

Bergen puin en steenbrokken, doen den bezoeker aan de bouwvallen van massale gevaarten denken, en waant hij te dwalen tusschen de ruïnen van een ander *Troje* of *Carthago.*

Lang moedig, hoewel vruchteloos, volgehouden, heeft de ondernemer handen vol werks gevonden, om alles geregeld te besturen, groote kosten gemaakt, geene steenen verkregen en dus belangrijke schade geleden.

Op dit oogenblik staat de arbeid, daar ter plaatse, zoo goed als stil, en zegt men eene betere gelegenheid op te zoeken, die evenwel niet zal gevonden worden; want op gezegd veld kunnen zeer goede steenen gebakken worden.

Van *Deventer* tot *Zutphen* en van daar tot *Ruurlo*, zijn bij gedeelten de steenen, door andere aannemers geleverd, in de baan gelegd, waarmede men thans tusschen *Groenlo* en *Winterswijk* bezig is. Maar, wat is nu het geval: van *Ruurlo* tot *Groenlo* zal men geen straatweg maar eenen grinddijk leggen; en zie hier de steen des aanstoots van geldschieters en belanghebbenden, en het onderwerp waarop ik wilde neerkomen.

Het is bewezen, dat in oorden der provincie, waar de gronden uit klei bestaan, met vrucht en zelfs beter dan op eene andere wijze grinddijken kunnen aangelegd worden, en dat dezelve op den duur door de mindere kostbaarheid der onderhouding, verkiesbaar dan straatwegen zijn; maar in eene heide of soort van moerassige broekgrond, zoo als het Ruurlosche broek, moet ieder deskundige het maken van eenen grinddijk verwerpen. Een opgeworpen dijk, geheel uit zand bestaande, is niet geschikt, ook zelfs door het inwerken van klei of leem, om met grind of kiezelzand tot eene chaussée aangelegd te worden, zonder bij hitte te bersten en bij regen zoo goed als onbruikbaar te zijn. Gebeurt het nu, hetgeen stellig verzekerd wordt, dat die afstand, zijnde nagenoeg drie uren, wordt begrind in plaats van bestraat, dan handelt men

Vooreerst tegen den wil en het besluit van Zijne Majesteit; ten tweede, tegen de belofte aan de geldschieters gedaan; ten derde, tegen het nut en gemak van koopliedén en reizigers; ten vierde, tegen de rigtige opbrengst der rente van de negotiatie, en ten vijfde, in 't algemeen tegen het doel, met dezen weg beoogd.

Onze Koning gaf immers vergunning, en daardoor last, tot het leggen van eenen *Straatweg.*

Aan de leeners der gelden werd een *Straatweg* verzekerd tot onderpand van hun kapitaal en rente, waardoor zij om de algemeene belangrijkheid, werden aangemoedigd, om eene som hiervoor af te zonderen, hetgeen zeker nooit voor eenen grinddijk zoude geschied zijn.

De verleende concessie aan de ondernemers der te rijden diligence was verzocht op den *Straatweg*, en zullen die, zoo als men reeds beweert, ingeval van een te leggen grinddijk, van hun voornemen moeten afzien, zoo als voor den vervoerder van vracht- en koopmansgoederen, vooral in de eerste drie of vier jaren, deze route zeer geldafpersende is zonder echter eenig nut voor eene reis met vracht van of naar *Deventer*, tot de grenzen, betaalt hij alle tollen, zonder een enkel pond meer te kunnen opladen, of in paarden ziels te kunnen bezuinigen, omdat hij weet, in het Ruurlosche broek komende, eenen weg te zullen vinden, die weinig beter dan een gewone zandweg is. — Hoe minder doelmatig, gemakkelijk en geregeld de route is, hoe meer men buiten noodzaak dezelve zal vermijden, en hoe minder de opbrengst voor de geldleening zal zijn; en is dit derhalve zeer tegen alle negotiatien strijdende, dat het verbonden perceel, zoo als voor de geldschieters de weg inderdaad is, wordt verminkt en minder waardig gemaakt. Eindelijk, wat kan het oogmerk met de daarstelling van dien weg anders zijn dan de verbinding van deze beide en andere provincien met het Pruissisch grondgebied en de bevordering van de gemeenschappelijke zamenwoning en het onderling verkeer der inwoners.

Uit al dit aangevoerde volgt, dat ieder, die in een dezer doeleinden eenig belang stelt, met verontwaardiging het voorgenomen plan van begrinding gadeslaat en alles doet, wat aan te toonen; en dit laatste zijn ook de steller dezes voor, toen hij de pen opvatte, om was het mogelijk, de commissarissen, van welke het begrinden of niet begrinden toch afhangt, tot andere gedachten te brengen, en hun het belang der negotiatie, voor welke zij als regenten optreden, voor te houden.

Dat vraagt iemand, wat de reden wel zouden zijn, om, in plaats van gebakken steenen, tot grind den toevlugt te nemen, en is het de overdenking hiervan, welke ik ten slotte zal voornemen.

Door de meer werkzame daarstelling, de zoodanige grindweg in gezegde broek in tegenstelling van die in kleilanden vordert, zijn de kosten niet zoo veel minder, als die voor eenen straatweg, en is het dus, wel berekend, voor zoodanig werk der moeite niet waardig daarin bezuiniging te brengen, vooral bij de nadeelen, welke daaruit voortvloeijen.

Van gebrek aan geld of geene genoegzame leening hoort men ook niet, en was dit al het geval, zoo was het openen eener tweede negotiatie niet verboden en zoude men, naar den goeden geest, bij de eerste heffing, te oordeelen, moeten besluiten tot een doeltreffend resultaat.

Spoediger afwerking kan ook wel geene oorzaak zijn, want eenmaal de steenen geleverd zijnde en uit hoofde de aannemers derzelve zijn aan de voorwaarden der besteding gehouden, — is de bestrating spoediger geschied dan het grind graven en vast werken.

En weet ge nu, wat de zoogenaamde gemeene man zegt? Hij meent dat, uit hoofde die steenbakkerij op het *Haasveld* zoo schrikkelijk tegen is gevallen, men uit louter menschlievendheid die puinhoopen van mislukte ovens voor leverbare steenen zal aannemen en die heel netjes verwerken in den grindweg tusschen *Ruurlo* en *Groenlo*; hetgeen echter volstrekt geen geloof verdient.

Ja waarlijk, lezer, de grondoorzaak is met een geheimzinnigen sluijer bedekt, die elken oogenblik weert en den bespieder onvoldaan doet terug keeren.

GRONINGEN, September 1828.

Aan de Redactie.

Onlangs schreef ik aan eenen vriend te *Zwolle*: « onderzoek toch eens hoe het mogelijk is, dat ik op mijne brieven uw antwoord altijd zoo laat ontvang; bij voorbeeld: als ik des Maandags nadenmiddag een brief alhier op het Postkantoor bezorg, waar spoed bij is, en dien ik UEd. verzoek per omgaande post te beantwoorden, dan krijg ik dit antwoord eerst den daaraanvolgenden Donderdag morgen. Hoe dit, op een afstand van slechts 19 uren, en tusschen twee steden waar dagelijks posten rijden, mogelijk is, begrijp ik niet. » Na gedaan onderzoek, kreeg ik tot antwoord:

« Ja, Vriend! het is niet anders; de brieven van Maandag komen hier des Dingsdags morgens al vroegtijdig aan, maar blijven aan het Postkantoor te *Zwolle* zoo lang uitrusten, tot dat de post uit de meer zuidelijke provincien eenige uren later is aangekomen, om dan door de brievenbestellers te gelijk te worden rondgebragt. Hierdoor wordt veroorzaakt, dat de retour-post op *Groningen* reeds vertrokken is, voor de brieven uit *Groningen*, *Vriesland* enz. aan de huizen zijn bezorgd, waardoor de rescriptie, op uwe brieven van Maandag niet voor des Woensdags van *Zwolle* kan geëxpedieerd worden, zoodat UEd. geen antwoord voor Donderdag kan ontvangen. Het heeft ons ook al lang gehinderd en men had steeds gehoopt, dat dit misbruik zoude ophouden, enz.

Aan de waarheid van het schrijven mijns vriends kan ik niet twijfelen, hoewel het mij, bij eene geregelde en vooral spoed vereischende administratie, zeer vreemd voorkomt, dat men tusschen twee steden, volgens den afstandswijzer, slechts 19 uren van elkander gelegen, en op een weg die gedeeltelijk reeds bestraat is, eerst den 5den dag NB. met den gewonen brievenpost antwoord kan bekomen.

Ik oordeel niets geschikter, om hierin voorziening te erlangen, dan de plaatsing dezer in Uw geacht dagblad, waardoor UEd. zeer zal verpligten

Een koopman in Granen
te Groningen.

UIT CRANENBURG VAN K.

In het Kleefsche weekblad leest men onder dit geschrift het volgende: Gelijk bekend is, werd in het jaar 1453, door den Turkschen sultan *Mahomet II.*, Konstantinopel onder den laatsten Keizer *Constantinus Palæologus* veroverd, waarmede het Grieksche keizerrijk een einde nam. Van 1453 tot 1830 telt 377 jaren. Merkwaardig is het, dat juist dit getal, naar de lettertelling van *a* (1) tot *z* (25) zich bevindt in de woorden *Nikolaus Kaiser des Russischen Reiches*, als was het om den val van het Turksche rijk in 1830 aan te duiden.

N	13	K	10	d	4	r	17	R	17
i	9	a	1	e	5	u	20	e	5
k	10	i	9	s	18	s	18	i	9
o	14	s	18			s	18	c	3
l	11	e	5		27	i	9	h	8
a	1	r	17			s	18	e	5
u	20					c	3	s	18
s	18		60			h	8		
						e	5		65
	96					n	13		129
									27
							129		60
									96
									377

AMEN.

De Commissie, ter voorziening in de belangen der Wed. *Jan Nijs* en *Jan Mulder*, welke door de geweldige hoos, die op den 12. Sept. ll. alhier woedde, hun korenmolen, en daardoor alle middelen van tijdelijk bestaan verloren, heeft ontvangen: van N. N. uit Amsterdam, een coupon No. 40186 *f* 12.37½; van *W.* uit 's Hage 1 coupon No. 178 *f* 9.90; van *N. N.* te Amsterdam een bankbiljet, No. 576 *f* 40; van *C. S.* te Leeuwarden, een wisselbrief ten laste den heer *Simon Monk*, te Amsterdam, *f* 100.

De Commissie brengt der weldadigheid voor deze giften den warmsten dank, en blijft de hulpe des menschenvriends, ter bereiking van haar doel, den opbouw eens nieuwen korenmolens voor bovengenoemde ongelukkigen, met veel vertrouwen inroepen.

Kampen, 7 Oct. 1828.

De voornd. Commissie,
W. LEENDERTZ.
N. S. HOEK.
J. VAN WYK, ROELANDSZ.
P. H. GALLÉ.

GESCHIEDKUNDIGE HERINNERINGEN.

Den 13den October 166 verzocht Keizer LUCIUS VERUS den eernaam van *Cesar* voor COMMODUS.

Den 13den dito 1689 werd *Bonn* door de bondgenooten ingenomen, gelijk zulks met *Rijnberk* en *Mentz* had plaats gehad.

Den 13den dito 54 stierf CLAUDIUS CESAR.

Den 14den dito 1747 werd de bevolking van *Schiedam* bevonden te bedragen 5614 zielen.

Den 14den dito 1528 werd de vrede tusschen Keizer KAREL Vde en KAREL, Hertog van *Gelder*, getroffen. De Keizer zag nu ook binnen zes jaren zijn gebied over *Vriesland*, *Utrecht* en *Overijssel* uitgebreid.

Den 14den dito 1702 had de gedenkwaardige veldslag bij *Fridlingen* plaats.

Den 14den dito 1805 behaalden de Franschen eene groote overwinning op de Oostenrijkers, bij *Neder-Elchingen.*

Merkwaardig is, hetgeen de schrijver meldt, aangaande de waag van *Oudewater*, « aan welke door *Keizer* KAREL Vde, een privilegie zoude « zijn verleend, met bepaling, dat verklaringen, door de stedelijke rege- « ring aldaar afgegeven aan beschuldigden van tooverij, dat zij op de « stads waag gewogen zijn, en dat er toen bevonden is, *hoe de wigte*

§ § § De Notaris Mr. *H. van HUGENPOTH*, te *Arnhem*, brengt ter kennisse der belanghebbenden, dat de Verkoop van de HOFSTEDE, genaamd *het Binnenveld*, gelegen te *Gendt*, waarvan de Inzaat was bepaald op den 16den dezer, provisioneel geen voortgang hebben zal.

† † † Alzoo de POST van ONDERMEESTER op de *Stads Armenschool* te *Harderwijk* is komen open te vallen, zoo wordt er gevraagd een ONDERMEESTER, ten minsten den Derden Rang bezittende en de Gereformeerde Godsdienst belijdende, op eene jaarwedde van *drie honderd gulden*. — Die genegen en bekwaam zijn voor dien Post, worden verzocht zich op den elfden November aanstaande in persoon te sisteeren voor de Stedelijke School-Commissie te *Harderwijk*, en hunne bewijzen van goed gedrag, bekwaamheid en van toelating, uiterlijk voor den eersten November aanstaande *franco* in te zenden bij den Heer *J. R. SCHORER*, Secretaris der voornoemde School-Commissie.

† † † Men is voornemens om op Vrijdag den 24sten October 1828, des avonds ten zes ure, in het Logement *het Zwijnshoofd*, te *Arnhem*, onder het ministerie van den Notaris Mr. *GERARD van ECK*, residerende te *Arnhem*, in het openbaar, bij toeslag, te veilen, en, genoeg geldende, te verkoopen: Een hecht, sterk en zeer wel onderhouden HUIS en ERVE, staande en gelegen binnen *Arnhem*, in de Kerkstraat, Wijk F. No. 116, tusschen de Erven van de Heeren *van NOËL* ter eenre, en *DAAMS* ter andere zijde, thans bewoond door de Eigenaresse, Mejuffvrouw *E. B. van HALTEREN*, en te aanvaarden met den eersten November dezes jaars.

Bij inzaat gebragt tot de som van . . . . *f* 3221 : 00.

† † † Op nader te bepalen tijd en dag, zal publiek, aan de meestbiedenden, verkocht worden: De aanzienelijke YZERGIETERY, *Vulkaansoord* genaamd, aan den Ouden Yssel, bij *Terborg*, in de Provincie *Gelderland*, gelegen, met alle de daartoe behoorende GEBOUWEN, GEREEDSCHAPPEN en LANDERYEN; alsmede een ruim wel ingerigt, en bij de Gieterij gelegen, WOONHUIS, met TUIN en BOOMGAARD; zijnde deze Yzergieterij buitengewoon voordeelig gesitueerd, zoo wel uit hoofde van het overvloedige Water, waarmede dezelve wordt gedreven, alsmede uit hoofde der nabijheid van voortreffelijke Grondstoffen en benoodigde Brandmaterialen. — De gemelde Yzergieterij, thans nog in volle werkzaamheid zijnde, kunnen de Kooplustigen dezelve inmiddels dagelijks bezigtigen.

Nadere informatien kan men bij den Boekhouder, *THEODs BRAAM*, op gemelde Gieterij, bekomen.

† § † *Te Wageningen is* UIT DE HAND TE KOOP: Een voor eenige jaren opgebouwd HUIS cum annexis, staande op het beste der stad aan de groote route, bevattende zeven zeer goede logeabele BOVEN- en BENEDEN KAMERS, twee KEUKENS, KELDER ZOLDERS, ruim VOORHUIS, ACHTERHUIS, OPENE PLAATS, SCHUUR en verdere GEMAKKEN, zeer geschikt zoo wel tot afzonderlijk gebruik en bewoning van eene fatsoenlijke familie, als tot het doen van eene Affaire of Winkel. Nadere informatien ten Kantore van Mr. *H. B. van DAALEN*, Notaris aldaar.

§ § § Men vraagt in eene der Provincien, *Holland*, *Utrecht* of *Gelderland*, iemand die een COMPAGNON verlangt, welke een niet onbelangrijk Kapitaal zoude kunnen aanbrengen, en zelf mede werkzaam wenschte te zijn, in eene FATSOENLYKE AFFAIRE, welke een ordentlijk bestaan konde opleveren, en tevens voor verdere uitbreiding vatbaar is; ook zoude men wel genegen zijn, zoodanig eene AFFAIRE op billijke voorwaarden OVER TE NEMEN, of zoo er iemand was, welke, genoegzame kennis van zaken hebbende, eene AFFAIRE WENSCHTE TE BEGINNEN, en eene COMPAGNIESCHAP begeerde, zoude men hieromtrent ook wel in onderhandeling willen treden. — Adres, met opgave van de noodige inlichtingen, met *vrachtvrije Brieven*, onder de *letters A. Z.*, bij den *Boekhandelaar J. C. van KESTEREN*, *op het Rokin*, te *Amsterdam*.

BEKENDMAKING.

Het Geëerd Publiek wordt bij deze bekend gemaakt, dat te *Tiel* op de Kermis, welke den 20sten dezer begint, voor de eerstemaal is gearriveerd de Heer *DENNEBECQ*, senior, (voordeelig bekend door geheel *Nederland*, alsmede in het grootste gedeelte van *Europa*) met zijn Groot Spectakel FEERIE, (of ZINSBEGOOCHELEND TOOVERSPEL) alwaar hij gedurende de Kermis VERTOONINGEN zal geven met zijn nieuw vervaardigd *Tooverspel* (*Spectacle Feerie*) hetwelk overtreft in Kunstwerktuigen, Kunstgrepen en Gedaanteverwisselingen al hetgene dat tot heden van dien aard is te zien geweest; alles breeder bij Biljetten, aan de Groote Tent, op het Kalverbosch, vermeld.

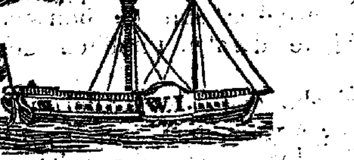
NEDERLANDSCHE
STOOMBOOT-MAATSCHAPPY.
Bepaling der afvaart, gedurende de maand October 1828.

Van *Rotterdam* naar *Nijmegen*:				Van *Nijmegen* naar *Rotterdam*:			
Oct. 14,	Dingsdag	's morg.	6 ure	Oct. 14,	Dingsdag,	's morg.	5 ure
Oct. 15,	Woensdag	's morg.	7 ure	Oct. 16,	Donderdag	's morg.	6 ure
Oct. 17,	Vrijdag	's morg.	7 ure	Oct. 17,	Vrijdag	's midd.	12 ure
Oct. 19,	Zondag	's morg.	9 ure	Oct. 18,	Zaturdag	's morg.	8 ure
Oct. 20,	Maandag	's morg.	10 ure	Oct. 19,	Zondag	's morg.	9 ure
Oct. 21,	Dingsdag	's morg.	10 ure	Oct. 21,	Dingsdag	's morg.	10 ure
Oct. 22,	Woensdag	's morg.	4 ure	Oct. 23,	Donderdag	's midd.	12 ure
Oct. 24,	Vrijdag	's morg.	5 ure	Oct. 24,	Vrijdag	's nam.	12½ ure
Oct. 26,	Zondag	's morg.	6 ure	Oct. 25,	Zaturdag	's nam.	1 ure
Oct. 27,	Maandag	's morg.	6 ure	Oct. 26,	Zondag	's nam.	1 ure
Oct. 28,	Dingsdag	's morg.	7 ure	Oct. 28,	Dingsdag	's morg.	5 ure
Oct. 29,	Woensdag	's morg.	7 ure	Oct. 30,	Donderdag	's morg.	6 ure
Oct. 31,	Vrijdag	's morg.	7 ure	Oct. 31,	Vrijdag	's midd.	12 ure

Van *Nijmegen* naar *Keulen*:
Elken Maandag, Woensdag en Donderdag, des morgens ten 4 ure.

Alle dagen varen de Stoombooten tusschen *Rotterdam* en *Antwerpen* vice versa, zoo als bij biljetten is bekend gemaakt.

Men kan informatien bekomen bij de Agenten van voornoemde *Maatschappij*, de Heeren *VAALMAN* en *THIEBBELS*, te *Nijmegen*.

STOOMBOOT
WILLEM DE EERSTE.
Regeling der Vaart voor de Maand *October* 1828.

Van *Nijmegen* naar *Rotterdam* en *'s Gravenhage*: en tusschenliggende plaatsen:
Elken Zondag, Dingsdag en Donderdag des morgens ten 7 ure.
Van *Rotterdam* naar *Nijmegen*:
Elken Maandag, Woensdag en Vrijdag des morgens ten 6 ure.

Van *'s Gravenhage* vertrekt des morgens ten half vier ure, bij *G. VAN VELTHOVEN*, op de Bierkade, eene EIGENE DILIGENCE, om voor afvaart der Boot te *Rotterdam* aan te komen.

De Stoombooten van *Gorinchem* op *'s Hertogenbosch*, en van *Rotterdam* naar *Middelburg*, *Brielle*, *Antwerpen* en *Londen*, varen met deze in verband, zoo ook de Diligence van *Gorinchem* naar *Amsterdam*, en die van *Gorinchem* over *Breda* naar *Antwerpen*, welke nog denzelfden avond circa 8 ure aldaar aankomt.

§ § § *J. A. HELD*, buiten de Kamperpoort te *Zwolle*, zal met den eersten November aanstaande, deszelfs LOGEMENT en UITSPANNING verplaatsen in de *Bloemendaalsstraat*, in het Logement *den HOF van BRUSSEL*, zich in de voortdurende gunst van alle respectable Heeren Reizigers op nieuws recommanderende, onder verzekering eener prompte en civiele bediening.

*** Bij *J. de VOS en COMP.*, Boekhandelaren te *Dordrecht*, zijn van de Pers gekomen en aan al hunne Correspondenten verzonden:

R. G. BENNET en J. van WIJK Rz., Nederlandsche Zeereizen. *In het laatst der Zestiende, Zeventiende en het begin der Achttiende Eeuw*. Naar de oorspronkelijke journalen of gelijktijdige berigten, op nieuw uitgegeven en met de noodige ophelderingen vermeerderd. I., II. en III. deel met eene kaart . . . . *f* 4 : 90

Op Velijn Papier . . . . - 7 : —

Gedenkschriften van D. JUAN VAN HALEN, *Chef van den Staf van eene der Divisiën van het leger van MINA, in* 1822 en 1823. Bevattende het verhaal zijner Gevangenschap bij de Inquisitie van *Spanje*, in 1817 en 1818, en van zijne Ontvlugting uit dezelve. *Met het portret van den Schrijver*. . . - 2 : 40

Dit eenvoudige, met bewijsstukken gestaafde, verhaal der marteling en mishandelingen, den Schrijver aangedaan, zal den lezer doen huiveren voor eene Regtbank van Geestelijken.

*** Bij *BREST van KEMPEN*, Boekverkooper te *Brussel*, is van de pers gekomen en aan zijne Correspondenten verzonden:

Mr. *S. Iz. WISELIUS*, DE STAATKUNDIGE VERLICHTING DER NEDERLANDEREN, in een Wijsgeerig Historisch Tafereel geschetst (een geschrift van den jare 1793) gr. 8vo. 2de. druk . . *f* 3,60.

J. PIETERSZ, REDEVOERING OVER HET ONDERSCHEID VAN DOEL EN STREKKING VAN HET ZOOGENAAMDE GELYKTYDIG ONDERWYS (*enseignement simultané*) EN ONDERLING ONDERWYS (*enseignement mutuel*) uitgesproken in het Departement *Brussel* der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, op den 4den Junij 1828, 8vo. [illegible] *f* 0,60.

Voorts zijn bij denzelven in den loop van dit jaar uitgekomen:

EUROPA'S TOEKOMST, door den Schrijver van de *Revue Politique de l'Europe* . . . . . . *f* 3,00.

A. DUGES, HANDBOEK DER VERLOSKUNDE, uit het Fransch vertaald, met platen, 8vo. . . . . . *f* 4,50.

GRONDWET VOOR HET KONINGRYK DER NEDERLANDEN, met de Fransche vertaling, in carton 48mo. . . . *f* 1,00.

DE NEDERLANDSCHE DRUKPERS, 8vo. . . . *f* 1,80.

KAART VAN EUROPA, in 9 bladen, door den Ridder *DE BOUGE* . . . . . . *f* 4,00.

J. BOSSCHA, GRIEKSCH LEESBOEK, 1ste Deel, (voor de lagere klassen) 12mo. . . . . . *f* 1,40.

*** Bij *J. NOMAN*, Boekhandelaar te *Zalt-Bommel*, is heden van de Pers gekomen en alom verzonden, en mede verkrijgbaar bij *C. C. L. van STADEN*, Boekhandelaar te *Amsterdam*.

1. DE NIEUWE UILENSPIEGEL, *in de Negentiende Eeuw*, een boek vol gekken-wijsheid. Tweede druk, gr. 8vo. *f* 1,80.
2. GESCHIEDENIS van het MANNEKEN PIS, door hem zelve verhaald, opgeteekend door COLLIN DE PLANCY, en vertaald door W. VAN LINGEN, met bijvoegsels van den schrijver en aanmerkingen van den vertaler; in een net gecartonneerd bandje en gekleurd plaatje *f* 1.25.
3. MAGAZYN van BELANGRYKE en LEERZAME KUNSTSTUKJES, voor Jonge Lieden, naar het Hoogduitsch van H. ROCKSTROCH, door W. V. L., met zeven plaatjes in een net gecartonneerd bandje *f* 2.
4. De NIEUWE NEDERLANDSCHE ORANJE CONFYTER, GEBAKBEREIDER en KEUKENMEESTER, of HANDBOEK voor KOKS en KEUKENMEIDEN en HUISMOEDERS, Zesde verbeterde en vermeerderde [illegible]
5. W. VAN LINGEN, Proeve [illegible] de Zinscheiding (punctuatie of interpunctie) 20 centen.
6. LEESBOEKJE voor Kinderen, ingerigt naar de negen Tafels van den heer J. ERIKSEN, in 5 stukjes, 40 centen.

*** De Boekhandelaar *C. G. SULPKE*, te *Amsterdam*, heeft uitgegeven en alom verzonden:

LAND- en ZEETOGTEN in NEERLANDSCH INDIE en eenige Britsche Etablissementen, door *J. OLIVIER Jz.*, *voorheen Secretaris te Palembang*; met pl. en vignet 2de deel . . . . *f* 4 : 90.

Van het zoo gunstig ontvangen als door meest alle Vaderlandsche en eenige buitenlandsche Maandwerken en Dagbladen vereerend beoordeeld *Eerste Deel*, zijn nog weinige Exemplaren voorhanden.

Bij bovengemelden Uitgever zijn ter perse en zullen voor het einde van dit jaar het licht zien:

1°. BEKNOPTE HANDLEIDING voor de OPERATIVE HEELKUNDE; naar het beroemde Werkje van *ZEHLIE*, met belangrijke bijvoegselen van *COSTER*, *LUTTENS*, *SCOUTETTEN* en Vaderlandsche Heelkundigen, in *een Deel compleet*.

2°. BEKNOPTE HANDLEIDING TOT DE LEER DER VERBANDEN, naar *STARK*, *LUTTENS* en anderen, met platen, in *een Deel compleet*.

Te ARNHEM, bij C. A. THIEME, Boekdrukker.